

Ocalimy Świat!

Ekoprogram z charakterem
dla uczniów szkół podstawowych

Scenariusz dla klasy VI

na podstawie opowiadania
Grzegorza Kasdepke
„Latający talerz”
ze zbioru opowiadań

Temat	pochodzenie produktów żywnościowych, certyfikaty ekologiczne, zmniejszanie efektu cieplarnianego
Wartości moralne do omówienia	humor, odpowiedzialność, ew. dodatkowo mądrość
Czas realizacji	3-4 godziny lekcyjne

Scenariusz dla klasy VI

na podstawie opowiadania Grzegorza Kasdepke
„Latający talerz” ze zbioru opowiadań „Latający talerz”

MATERIAŁY EDUKACYJNE

- ✓ zbiór opowiadań „Latający talerz”; opracowanie nt. wartości na końcu zbioru
- ✓ poradnik „Z dzieckiem w świat wartości” Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej
- ✓ Narzędziownik WWF nt. klimatu i inne opracowania WWF:
 - 🕒 <https://www.wwf.pl/aktualnosci/apetyt-na-samozaglode-jak-zjadanie-zwierzat-zabija-nasza-planete>
 - 🕒 <https://www.wwf.pl/aktualnosci/sledz-swoj-slad-weglowy>
 - 🕒 <https://www.wwf.pl/aktualnosci/spojrzmy-na-co-jemy>
 - 🕒 <https://www.wwf.pl/aktualnosci/dieta-planetarna>
 - 🕒 <https://www.wwf.pl/aktualnosci/bojkot-oleju-palmowego-nie-ma-sensu>
- ✓ artykuł z portalu wGospodarce.pl
<https://wgospodarce.pl/informacje/113502-chcesz-chronic-planete-jedz-lokalne-produkty>

POMOCE I NARZĘDZIA

- ✓ komputery lub telefony uczniów – może być jeden dla kilkorga, tablica
- ✓ kartki post-it
- ✓ piłka, woreczek gimnastyczny lub włóczka
- ✓ kartony z napisami: ZGADZAM SIĘ, NIE ZGADZAM SIĘ
- ✓ opcjonalnie: drewniane patyczki z imionami uczniów
- ✓ opcjonalnie: gra komputerowa „Latający talerz” (w przygotowaniu)
- ✓ opcjonalnie: www.canva.com

CO WARTO ZROBIĆ WCZEŚNIEJ?

- ➔ zapoznaj się z opowiadaniem „Latający talerz” i opisem wybranych wartości
- ➔ przeczytaj artykuł na stronie WWF: „Apetyt na samozagładę...” (<https://www.wwf.pl/aktualnosci/apetyt-na-samozaglode-jak-zjadanie-zwierzat-zabija-nasza-planete>) – wybierz z niego najważniejsze według ciebie fragmenty, które przekażesz uczniom, uwzględniając informacje na temat powodów i skutków wprowadzenia certyfikacji żywności.

Uwaga WWF Polska: Artykuł został opublikowany w roku 2020 i odnosi się do wartości indeksu Living Planet Indeks z 2018 roku: „Jak pokazał opracowany przez WWF Living Planet Index, w ciągu 40 lat populacje dzikich zwierząt zmalały o 60%, co stanowi prawdopodobnie najlepszy wskaźnik ukazujący, jaki nacisk wywieramy na naszą planetę”. W październiku 2022 roku został opublikowany najnowszy Living Planet Report, w którym wartość wskaźnika LPI wynosi już aż 69% (<https://www.wwf.pl/living-planet-report-2022>).

Scenariusz dla klasy VI

na podstawie opowiadania Grzegorza Kasdepke
„Latający talerz” ze zbioru opowiadań „Latający talerz”

Prowadząc lekcje w oparciu o ten scenariusz, realizujesz podstawę programową

✓ **BIOLOGIA**

Uczeń:

- ✓ interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo skutkowe między zjawiskami, formułuje wnioski;
- ✓ uzasadnia konieczność ochrony przyrody;
- ✓ prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych;

✓ **JĘZYK POLSKI**

Cele ogólne:

- ✓ Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
- ✓ Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości (...) i kierowania się tymi wartościami.
- ✓ Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
- ✓ Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.

✓ **WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE DLA KLAS IV-VI**

Uczeń:

- ✓ opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność;
- ✓ charakteryzuje podmiot liryczny, narratora i bohaterów w czytanych utworach;
- ✓ określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi;
- ✓ wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach;
- ✓ wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera.
- ✓ wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio;
- ✓ odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od drugorzędnych;
- ✓ dokonuje selekcji informacji;
- ✓ redaguje notatki;
- ✓ doskonali różne formy zapisywania pozyskanych informacji;
- ✓ rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji;

✓ **ETYKA**

Uczeń:

- ✓ posługuje się pojęciami niezbędnymi do charakterystyki działania w aspekcie jego moralnej oceny (...)
- ✓ posługuje się nazwami emocji i uczuć do opisywania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób w kontekście różnych doświadczeń moralnych (
- ✓ wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów (...);
- ✓ jest świadomy, że przyroda jest wspólnym dobrem, które należy chronić i uzasadnia potrzebę ochrony przyrody;
- ✓ wie, jak można chronić przyrodę i angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

➔ ZADANIE 1

Rozdaj uczniom karty pracy – listę słów kluczy **ZAŁĄCZNIK 1**. Poproś o hipotezy: o czym będzie opowiadanie? Co będzie jego głównym tematem? Kim będą bohaterowie? Co może się wydarzyć?

Karty pracy powinien mieć każdy uczeń lub para uczniów. Poproś, aby w czasie słuchania opowiadania robili notatki przy wybranych słowach kluczowych informujące, z czym te słowa się wiążą, w jaki sposób zostały wykorzystane w opowiadaniu.

➔ **Przeczytaj uczniom i uczennicom na głos opowiadanie „Latający talerz”.**

➔ ZADANIE 2

Poproś uczniów o odniesienie się do hipotez, które wcześniej sformułowali.

❓ Które pomysły się potwierdziły, które bardzo się różniły od tego, o czym było opowiadanie?

Poproś też o odczytanie notatek dotyczących słów kluczowych. Zwróćcie uwagę na nazwę „latający talerz”. Pojawia się ona w tekście dwukrotnie – raz jako nazwa własna i raz jako nazwa pospolita (dosłownie).

➔ ZADANIE 3

Poproś uczniów, aby przypomnieli treść opowiadania, stosując sztafetę: rozpoczyna wybrany uczeń przypominając 1–2 pierwsze wydarzenia. Następnie kolejny uczeń „przejmuje” opowiadanie, podając kolejne wydarzenie.

Możesz losować imiona uczniów za pomocą patyczków, uczniowie mogą rzucać do siebie włóczkę – rozwijając nić – będzie wiadomo, kto jeszcze nie „przejmował pałeczki” (na drewnianych patyczkach zapisane są imiona uczniów, można je wykorzystywać wielokrotnie w różnych zadaniach). Możecie też rzucać piłkę. Jeśli wybieriecie ten sposób, stańcie w okręgu – wtedy osoba, która już się wypowiedziała, siada. W ten sposób będziecie wiedzieli, do kogo rzucać, czyli kto jeszcze się nie wypowiedział.

➔ ZADANIE 4

Zapytaj uczniów, czy coś rozbawiło ich w historii Staszka.

Być może wskażą sytuację u mechanika. Warto do niej wrócić, odczytać ją jeszcze raz. Porozmawiaj z uczniami o poczuciu humoru i śmiechu. Jaką rolę odegrały te cechy w sytuacji u mechanika? Kto wykazał się poczuciem humoru, w jaki sposób to zrobił? Zastanówcie się, czy rodzice Staszka również w innych sytuacjach wykazywali się poczuciem humoru.

🕒 Możesz zaproponować uczniom zadanie SPEKTRUM, stawiając tezę, że śmiech jest zawsze wielką wartością. Poproś, żeby zajęli miejsca w odpowiednim miejscu między rozwieszonymi przez ciebie w sali kartkami (ZGADZAM SIĘ/NIE ZGADZAM SIĘ). Kiedy uczniowie zajmą miejsca, zapytaj o powody, dla których właśnie takie miejsce zajęli. Zapytaj zwłaszcza tych, którzy nie zgodzili się z bezwzględną wartością śmiechu.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Poproś uczniów, aby zostali jeszcze przez moment na swoich miejscach, i przeczytaj im fragment opowiadania mówiący o trudnościach Staszka z wypowiedziami publicznymi. Zwróć uwagę na zachowanie kolegów i koleżanek, którzy w tej trudnej dla Staszka sytuacji reagowali śmiechem. Daj uczniom chwilę na zastanowienie i możliwość przesunięcia się na skali. Poproś chętnych uczniów o odniesienie się do tej sytuacji.

➔ ZADANIE 5

Odczytajcie wspólnie definicję wartości, jaką jest HUMOR (ZAŁĄCZNIK 2).

Porozmawiajcie o sytuacjach, które uczniowie uważają za zabawne. Od czego zależy to, że właśnie takie są? Jakich codziennych szkolnych sytuacji nie uważają za zabawne i dlaczego? Porozmawiajcie jeszcze o tym, w jaki sposób HUMOR – traktowany jako wartość moralna – pozytywnie wpływa na nasze życie, co dobrego nam przynosi. Przygotuj kilka przykładów żartów/humoru, który śmieszy, ale nikogo nie rani (np. humor zeszytów szkolnych).

➔ ZADANIE 6

Przypomnij opisaną z humorem scenę z mechanikiem.

- ❓ Czy z przekonaniem podpisał on dokumenty poświadczające dobry stan techniczny pojazdu rodziców?
- ❓ Czy zachowanie mechanika wydaje się uczniom sympatyczne, czy przeciwnie? Czy sposób przedstawienia danej sytuacji – np. z humorem – wpływa na jej ocenę?

Poproś uczniów, by zastanowili się nad wszystkimi możliwymi konsekwencjami tego, że mechanik dopuścił niesprawną furgonetkę do ruchu po mieście. Niech spiszą zarówno bezpośrednie skutki jego poświadczenia nieprawdy, jak i skutki długofalowe, indywidualne (dla rodziny Staszka), społeczne (dla innych użytkowników ruchu drogowego).

➔ ZADANIE 7

Przeczytajcie definicję ODPOWIEDZIALNOŚCI (ZAŁĄCZNIK 3). Poproś uczniów, aby na podstawie tej definicji zapisali 3 punkty, które ich zdaniem są najważniejsze w odpowiedzialności. Poproś też o dodanie jednego punktu, który będzie mówił o tym, jakie zachowanie/działanie jest nieodpowiedzialne.

Porozmawiajcie o tym, jaką postawą wykazał się mechanik: odpowiedzialną czy nieodpowiedzialną? Uczciwą czy nieuczciwą? Co go skłoniło do potwierdzenia nieprawdy (sympatia do rodziców, współczucie, gdyż bez pojazdu straciliby pracę, obawa przed zrobieniem im kłopotu)? Jest to modelowa sytuacja konfliktu wartości – sympatia i życzliwość kontra bezpieczeństwo i przepisy.

Wyjaśnij dzieciom, czym jest konflikt wartości (szersze wyjaśnienie znajdziesz w książce Z dzieckiem w świat wartości str. 136–139 lub w fundacyjnym opracowaniu dotyczącym wartości na www.calapolskacztydzieciom.pl/). W sytuacjach konfliktu wartości MĄDROŚĆ podpowiada, by wybrać wartość ważniejszą (mądrość to celowe przyczynianie się do DOBRA poprzez właściwe wybory). Chodzi tu o dobro wspólne powszechne, nie indywidualne/grupowe).

PRZEBIEG ZAJĘĆ

- ❓ Co według uczniów było ważniejsze: rzetelna kontrola pojazdu i zapewnienie bezpieczeństwa na drodze czy pozwolenie rodzicom, by kolejny rok poruszali się po mieście niesprawną furgonetką?

Zachęć, by zadali sobie pytanie: Czy chciałabym/chciałbym, żeby zachowanie, jakie zademonstrował mechanik, stało się normą społeczną? (Wtedy wielu ludzi jeździłoby niesprawnymi pojazdami, bo znajomi mechanicy składaliby nieuczciwe potwierdzenia).

Warto przeprowadzić głosowanie: kto uważa, że przepisy są mniej ważne od sympatii do kogoś i chęci uchronienia go przed rozczarowaniem/stratą? Ile jest głosów za przepisami, a ile za niezgodnym z prawdą poświadczaniem stanu technicznego pojazdów – po znajomości. Większość czy mniejszość? Warto drążyć ten temat. Czy osoba, która nie umie sprzeciwić się (nieuczciwej) presji psychologicznej lub manipulacji, ma silny charakter?

➔ ZADANIE 8

Zapytaj uczniów, jakie jeszcze ważne ich zdaniem tematy poruszone zostały w opowiadaniu. Poza odpowiedzialnością za innych i za własne decyzje (wątek mechanika) pojawia się temat odpowiedzialności za wybory zakupowe. Porozmawiajcie o problemie związanym z żywnością/jedzeniem/zakupami, o jakich mówi opowiadanie.

Możesz zaproponować uczniom udział w zadaniu: poproś ich o przygotowanie kolorowych kartek post-it. Podziel tablicę na dwie części. Po lewej stronie wpisz hasło: TEGO NIE WIEDZIAŁEM, po prawej stronie: TO JUŻ WIEM. Poproś uczniów, aby zastanowili się, jakie informacje uzyskali dzięki przeczytaniu opowiadania, których wcześniej nie mieli. Może zaczęli się zastanawiać nad czymś, nad czym nie zastanawiali się wcześniej? Może mieli na jakiś temat inne zdanie, a teraz to zdanie się zmieniło? Najważniejsze w tym zadaniu jest zbudowanie powiązania między tym, jak było, a jak jest. Po skończonym zadaniu poproś uczniów o przeczytanie swoich wypowiedzi. Na koniec przeczytaj pozostałe wypowiedzi z prawej strony, tak aby również inni uczniowie usłyszeli, ile informacji/wniosków, ale też wątpliwości pojawiło się dzięki przeczytaniu opowiadania i poznaniu historii Staszka.

➔ ZADANIE 9

Jeśli wśród wypowiedzi uczniów nie pojawi się temat odpowiedzialnych zakupów, poproś o przypomnienie jednego z fragmentów opowiadania, w którym Staszek i jego rodzice dyskutują na temat postępowania niektórych ludzi w związku z zakupami. Przeczytajcie ten fragment (możesz wyświetlić go również uczniom: ZAŁĄCZNIK 4). Jakie zachowanie ludzi Staszek uznał za głupie? Dlaczego tak myślał? Na czym polegała głupota tych zachowań? Co o tej sprawie myślał tata Staszka?

Przypomnijcie sobie definicję odpowiedzialności, którą omawialiście wcześniej. Co to znaczy być odpowiedzialnym konsumentem?

PRZEBIEG ZAJĘĆ

➔ Zadanie 10

Podziel grupę uczniów na 4 zespoły. Wprowadź pojęcia: zrównoważonego rozwoju oraz certyfikatów ekologicznych. Zadaniem poszczególnych grup będzie zebranie informacji na stronie WWF Polska lub na stronach innych organizacji zajmujących się ochroną przyrody na poniższe tematy:

- ➔ **Grupa 1:** Z jakiego powodu zostały wprowadzone certyfikaty ekologiczne w produkcji żywności? (powody z przeszłości)
- ➔ **Grupa 2:** Jaki cel ma być osiągnięty dzięki wprowadzeniu certyfikatów ekologicznych w produkcji żywności? (planowane efekty w przyszłości, m.in. zrównoważony rozwój)
- ➔ **Grupa 3:** Jaka jest różnica w produkcji pomiędzy certyfikowanym olejem palmowym i niecertyfikowanym. Jakie skutki dla środowiska powstają w pierwszym i drugim przypadku?
- ➔ **Grupa 4:** Dlaczego dla planety ważne jest, byśmy kupowali żywność certyfikowaną?

Poproś rzeczników prasowych każdej z grup o przedstawienie na forum klasy ustaleń grupy i jej argumentów za wyborem żywności certyfikowanej oraz propozycji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

➔ ZADANIE 11

Na zakończenie poproś uczniów o podsumowanie opowiadania jednym zdaniem.

Usiądźcie w kręgu, weź piłkę i jako prowadząca/y wypowiedz jedno zdanie, które kojarzy ci się z opowiadaniem. Następnie rzuć piłkę do wybranego ucznia. Teraz to on powinien wypowiedzieć swoje zdanie i odrzucić piłkę do kolejnego uczestnika zajęć. Nie musicie się śpieszyć, chociaż ćwiczenie to powinno zawierać element zaskoczenia, zatem tempo nie powinno być zbyt wolne. Być może zdarzą się przejęzyczenia, być może zdarzą się nieopaczne sformułowania – wykorzystaj te sytuacje edukacyjnie, ćwicząc z uczniami postawę właściwego zachowania w zabawnej sytuacji. Przypomnij jednocześnie, że wyśmiewanie kogoś jest formą ranienia cudzych uczuć – nie jest to humor rozumiany jako wartość moralna, czyli nastawiona na wspólne dobro.

➔ ZADANIE 12

Porozmawiaj z uczniami, dlaczego powinniśmy wybierać do jedzenia produkty lokalne i z jakiego powodu należy jak najczęściej zastępować mięso produktami roślinnymi (więcej informacji na: <https://www.wwf.pl/aktualnosci/dieta-planetarna>).

Poproś uczniów, by w grupach 3-4 osobowych opracowali zasady diety przyjaznej dla planety, a następnie zrobili plakat lub prezentację w PowerPoincie na ten temat. Właściwe proporcje różnych składników w zdrowej, przyjaznej planecie diecie, można pokazać na przykładzie „planetarnej talerza” (<https://www.wwf.pl/aktualnosci/spojrzmy-na-co-jemy>). Raport Eat-Lancet Commission w wersji angielskiej dostępny jest na: https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf. „Planetarny talerz” powinien składać się z ok. połowy talerza warzyw i owoców, a w drugiej połowie (tu pokazanej zgodnie z rozkładem kalorii): z produktów pełnoziarnistych, białek pochodzenia roślinnego, nienasyconych tłuszczów roślinnych i opcjonalnie ze skromnych ilości białka pochodzenia zwierzęcego”.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

3 – Puszcza Białowieska – dlaczego trzeba ją chronić?

➔ ZADANIE 13

Opracujcie graficznie 3-4 dania, uwzględniając, jakie produkty wykorzystano do ich przygotowania.

Ze zgromadzonych informacji mogą powstać grafiki/plakaty. Zebranie wszystkich prac uczniów pozwoli stworzyć album, który może być udostępniony innym uczniom, możecie plakaty rozwiesić w szkole. Może to stać się również punktem wyjścia do rozmowy o tym, czym zastąpić egzotyczne, sprowadzane z odległych krajów produkty albo czym zastąpić mięso. Może to być też inspiracja do nawiązania kontaktu z kucharzem, rodzicem-pasjonatem gotowania. Ćwiczenie warto poprzedzić rozmową, dlaczego powinniśmy jeść lokalnie i zastępować mięso produktami roślinnymi, informacje znajdują się w artykułach pod hasłem „Inspiracje”..

➔ ZADANIE 14

Sondaż: czy wiesz, co jesz? Skąd pochodzą produkty, które kupujesz w sklepach, z jakich produktów składają się dania, które zamawiasz? Zaproponuj uczniom nagranie wypowiedzi kilku osób.

Inspiracje:

<https://www.wwf.pl/aktualnosci/sledz-swoj-slad-weglowy>

<https://www.wwf.pl/aktualnosci/spojrzmy-na-co-jemy>

<https://wgospodarce.pl/informacje/113502-chcesz-chronic-planete-jedz-lokalne-produkty>

<https://www.wwf.pl/aktualnosci/dieta-planetarna>

Scenariusz dla klasy VI

na podstawie opowiadania Grzegorza Kasdepke
„Latający talerz” ze zbioru opowiadań „Latający talerz”

Załącznik 1 – SŁOWA KLUCZOWE

FURGONETKA

GŁUPOTA

„UŚMIECH UFOLUDA”

IMPREZA

ZESPÓŁ ASPERGERA

PLAN FILMOWY

ANTENA KOSMICZNA

GRA

LODY

BADANIE TECHNICZNE

PROTEST TATY

BURGERY

„LATAJĄCY TALERZ”

Załącznik 2 – HUMOR

POCZUCIE HUMORU to umiejętność dostrzegania komizmu i śmiania się nie tylko z żartów, śmiesznych filmów i zabawnych sytuacji, ale też z własnych (nigdy cudzych!) wad, a nawet niepowodzeń. Humor jako wartość moralna jest dla wszystkich źródłem radości. Jeśli nasz humor jest przez kogoś odczuwany jako nieprzyjemny, bolesny, upokarzający, to znak, że jest złościwością lub ironią. „Ironia rani, humor leczy. Ironia może zabić, humor pozwala żyć. Ironia jest bezlitosna, humor jest miłosierny” (André Comte-Sponville, „Mały traktat o wielkich cnotach”). Nie należy zatem mylić poczucia humoru z brakiem taktu, chamstwem czy okrucieństwem polegającym na wyszydzaniu innych z powodu ich cech, wyglądu, sytuacji życiowej. Nie należy mówić dowcipów wulgarnych, niesmacznych, okrutnych, wyśmiewających inne osoby, grupy czy narody. Człowiek prawy nie robi sobie żartów cudzym kosztem. Ludziom wesołym, którzy potrafią się śmiać, mają dystans do siebie i problemów, jest w życiu lepiej – łatwiej pokonują trudności, szybciej pozyskują przyjaciół, gdyż są bardziej lubiani. Humor pozwala też przetrwać ciężkie czasy, gdyż pomaga „oswoić” trudną rzeczywistość.

Załącznik 3

ODPOWIEDZIALNOŚĆ to wypełnianie swoich obowiązków, dotrzymanie słowa, gotowość do ponoszenia konsekwencji własnych wyborów i zachowań. To także postawa aktywnej troski o los innych – rodziny, grupy, społeczeństwa, środowiska i świata, a także dbanie o wspólne dobro i zapobieganie złu. Ponosimy odpowiedzialność za swoje myśli, emocje i zachowania, np. za własną złość, gospodarowanie swoim czasem, wyznaczanie sobie celów i priorytetów, wybór przyjaciół, za swój rozwój, zdrowie, bezpieczeństwo. Dojrzewając, dorastamy do coraz większej odpowiedzialności, także za innych. Bywa ona trudna – czasem wymaga przedłożenia dobra jakiejś sprawy lub interesu innych osób nad własny, a czasem prawdziwej odwagi, gdy sprzeciwiamy się złu lub ratujemy kogoś z narażeniem własnego życia. Odpowiedzialne zachowanie buduje naszą pozycję jako osoby prawej i rzetelnej, a także wzmacnia nasze samouznanie, dając nam poczucie siły i sprawowania kontroli nad własnym życiem.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ to wypełnianie swoich obowiązków, dotrzymanie słowa, gotowość do ponoszenia konsekwencji własnych wyborów i zachowań. To także postawa aktywnej troski o los innych – rodziny, grupy, społeczeństwa, środowiska i świata, a także dbanie o wspólne dobro i zapobieganie złu. Ponosimy odpowiedzialność za swoje myśli, emocje i zachowania, np. za własną złość, gospodarowanie swoim czasem, wyznaczanie sobie celów i priorytetów, wybór przyjaciół, za swój rozwój, zdrowie, bezpieczeństwo. Dojrzewając, dorastamy do coraz większej odpowiedzialności, także za innych. Bywa ona trudna – czasem wymaga przedłożenia dobra jakiejś sprawy lub interesu innych osób nad własny, a czasem prawdziwej odwagi, gdy sprzeciwiamy się złu lub ratujemy kogoś z narażeniem własnego życia. Odpowiedzialne zachowanie buduje naszą pozycję jako osoby prawej i rzetelnej, a także wzmacnia nasze samouznanie, dając nam poczucie siły i sprawowania kontroli nad własnym życiem.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ to wypełnianie swoich obowiązków, dotrzymanie słowa, gotowość do ponoszenia konsekwencji własnych wyborów i zachowań. To także postawa aktywnej troski o los innych – rodziny, grupy, społeczeństwa, środowiska i świata, a także dbanie o wspólne dobro i zapobieganie złu. Ponosimy odpowiedzialność za swoje myśli, emocje i zachowania, np. za własną złość, gospodarowanie swoim czasem, wyznaczanie sobie celów i priorytetów, wybór przyjaciół, za swój rozwój, zdrowie, bezpieczeństwo. Dojrzewając, dorastamy do coraz większej odpowiedzialności, także za innych. Bywa ona trudna – czasem wymaga przedłożenia dobra jakiejś sprawy lub interesu innych osób nad własny, a czasem prawdziwej odwagi, gdy sprzeciwiamy się złu lub ratujemy kogoś z narażeniem własnego życia. Odpowiedzialne zachowanie buduje naszą pozycję jako osoby prawej i rzetelnej, a także wzmacnia nasze samouznanie, dając nam poczucie siły i sprawowania kontroli nad własnym życiem.

Załącznik 4

Czasami w tych wyprawach towarzyszy mu tylko mama, a czasami, jak dzisiaj, Stach – gdy nie ma zajęć w szkole albo nie może na nie pójść, bo jest za bardzo pobudzony. Trzeba wiedzieć, że Stach łatwo się pobudza; jest drażliwy, wrażliwy, a nawet nadwrażliwy – bardzo wszystko przeżywa i gdy się coś przejmie, trudno go uspokoić. A przejmuje się często, bo jest też inteligentny, odczytany, no i potrafi wyciągać wnioski. Dawno już doszedł do przekonania, że ludzie są szaleni. Oraz głupi. I niedobrzy. Niedobrzy dla siebie nawzajem, niedobrzy dla zwierząt, niedobrzy dla Ziemi. Najlepiej, żeby ich w ogóle nie było!

– Nie przesadzasz? – pyta czasami mama.

– Nie – odpowiada Stach.

Bo Stach niechętnie wdaje się w dłuższe pogawędki. Stach najchętniej porozumiewałby się ze światem, rysując lub pisząc. Gdy musi czasami powiedzieć coś przed całą klasą, czuje, jakby zagipsowano mu usta, jakby ten gips całkowicie wypełnił jego policzki, ba – jakby w nich pęczniał! Stach zaczyna się wtedy dusić, blednie, po czole płynie mu pot, wszyscy na niego patrzą – niektórzy z rozbawieniem, inni ze współczuciem, jeszcze inni z obojętnością – i koniec końców pani nauczycielka łagodnym głosem każe mu usiąść, uspokoić się i napisać to, co chciałby powiedzieć. Stach siada więc, nie patrząc na nikogo, zwłaszcza na Ewę z ławki obok, na Ewę, która jest dla niego tak denerwująco życzliwa: uśmiecha się, zagaduje, podpytuje o czytane przez Stacha książki (ostatnio „Diuna” Franka Herberta), opowiada, że w przyszłości chciałaby występować w musicalach (takich jak „Cats” czy „Rodzina Adamsów”), pyta, czy podoba mu się jej nowa fryzura (owszem, może być), zwierza się, że też czasami coś pisze (czyżby?), ma nadzieję,

że Stach da jej kiedyś do przeczytania swoje opowiadania (raczej nie), no i mówi, że wcale nie uważa Stacha za dziwaka, bo jej kuzyn również cierpi na zespół Aspergera.

– Ja nie cierpię – wrywa się Stachowi.

– Nie?

– Nie.

– Nie cierpisz na zespół Aspergera?

– Nie cierpię, tylko mam.

– Co masz?

– Mam zdiagnozowany zespół Aspergera.

– To nie to samo?

– Cierpieć i mieć?

– O rany, wszystko potrafisz doprowadzić do absurdu!

– Może wszystko jest absurdem?

– Mówisz jak pisarz.

– Nie chcę być pisarzem.

– A kim?

– Twórcą gier komputerowych.

– To dlaczego ciągle coś piszesz?

Załącznik 4

– Bo ktoś musi napisać scenariusze tych gier.

– A o czym one będą?

To samo pytanie zawsze zadają rodzice: o czym będą jego gry?

Różne będą! Jedne o tym, drugie o tamtym! Na razie Stach pracuje nad grą, którą zamierza potem odstąpić za darmo jakiejś organizacji zajmującej się ochroną środowiska. To będzie bardzo prosta gra, taka, aby i dzieci mogły w nią grać – uświadamiająca, że robiąc zwykłe głupie zakupy, niszczymy Ziemię lub o nią dbamy.

– Protestuję! – zawołał tata, nie odrywając załzawionych oczu od szatkowanej właśnie cebuli.

Wewnątrz furgonetki było ciasno, ale i przytulnie. Stach siedział w swoim ulubionym kąciku, za umywalką. Widział stąd całe wnętrze przemienionego w kuchnię auta oraz część kontuaru, nad którym niedługo zaczną pojawiać się twarze zamawiających jedzenie ludzi. Ale na razie „Latający talerz” musi przygotować się do wydawania burgerów. Tata kroci i szatkuje. Mama rozgrzewa palniki. Stach powinien rozstawić na zewnątrz trzy ministoliki i dziewięć składanych krzesłek, tuż przy samochodzie, aby nie blokować alejki prowadzącej do Stadionu Narodowego. To ich stałe miejsce. Obok przystaje czasami pan Jarek, ten od śledzi w bułce, oraz pani Anetka od zapiekanek (w starej przyczepie kempingowej). Przyjeżdża też Basam, Syryjczyk, który robi podobno najlepsze kebaby (jeśli nie na świecie, to przynajmniej na Pradze Południe). Coraz częściej można tu również spotkać cyklistkę Basię, która zatrzymuje po drugiej stronie alejki swój dziwaczny ni to rower, ni to przyczepkę na kółkach, i sprzedaje kawę oraz herbatę. Bardzo rzadko, gdy na stadionie odbywa się jakaś naprawdę duża impreza, przychodzi pan Adam, który praży jadalne kasztany. Francuzi podobno je uwielbiają. A że nieopodal biegnie ulica Francuska, pan Adam uznał, iż jest to idealne miejsce na zapoznanie Polaków z południowym przysmakiem. Jednak na razie więcej kasztanów zostaje, niż się sprzedaje – więc pod wieczór pan Adam wciska je wszystkim za darmo, wręcz na siłę. Stach ma ich już powyżej dziurek w nosie.

– Przeciwno czemu? – spytał Stach. – Przeciwno czemu protestuję? – Tata otarł zaczerwienione oczy.

– Pewnie przeciwko cebuli? – powiedziała mama.

– Przeciwno nazywaniu wszystkich zakupów głupimi – zasapał tata, a potem wytarł nóż i deskę do krojenia i sięgnął po pomidory.

– Jeżeli robiąc je, przyczyniamy się do niszczenia świata, to tak, są głupie. Ale jeżeli kupujemy mądrze, to wiecie... – umilkł.

Stach zamyślił się, a potem skinął głową, wstał i bez słowa zaczął wyciągać z furgonetki składane meble. Tata ma rację. Stach lubi precyzyjne określenia. Jeżeli coś przyczynia się do złego, to jest głupie. Jeżeli nie, to nie – proste i oczywiste.